

Vrouwenlevens

VROUWENLEVENS

Drie novellen
en een kort verhaal

door

Cornélie Noordwal

Den Haag
2024

Oorspronkelijke publicaties: 1896, 1897, 1906, 1903
Samenstelling en tekstbewerking: Wim Tigges
Coverontwerp: Tysger Boelens

ISBN: 9789464929492
© Wim Tigges 2024

INHOUD

Voorwoord 6

Een Indische neef 9

Het dagmeisje van de majoor 41

Juffrouw Wijnstedes uitstapje 71

Blond en bruin 97

Verantwoording 108

Noten 109

VOORWOORD

Van de Haagse schrijfster Cornélie Noordwal (1869-1928), auteur van veertien vlot geschreven en geestige meisjesboeken en zogenaamde 'damesromans,' verschenen indertijd ook drie novellen, die sedertdien nooit zijn herdrukt. Thans worden deze drie realistische verhalen voor het eerst na ruim een eeuw weer aan de lezer voorgesteld, in aangepaste spelling, onverkort en slechts marginaal 'hertaald.' In elk verhaal staat centraal een tekenende uitsnede uit het leven van respectievelijk een bescheiden jongvolwassen vrouw, een snobistische Haagse dame van middelbare leeftijd, en een vreesachtige oudere 'juffrouw.' Verder geven deze novellen ook een inkijkje in de wereld van vrouwelijk dienstpersoneel. Als verzamelnaam voor deze bundel is daarom gekozen voor de titel *Vrouwenlevens*.

Over het leven van de schrijfster zelf is helaas maar weinig bekend. Van haar correspondentie is vrijwel niets bewaard gebleven, en voorzover we weten heeft ze geen dagboek bijgehouden. Haar sociale netwerk is nooit nagetrokken. Zij werd in Den Haag geboren op 30 september 1869, uit joodse ouders. Haar vader was eerst werkzaam als graveur en opticien, later als geldwisselaar en commissionair in effecten. Na een ongelukkige schooljeugd behaalde Noordwal de akte Middelbaar Onderwijs Engels, en het schijnt dat ze enige tijd heeft lesgegeven. Als schrijfster debuteerde ze in 1893. Vanaf begin 1908 woonde ze in Parijs, waar ze overleed op 31 mei 1928. Ze is nooit getrouwd geweest.

Een jonggestorven Amsterdamse schrijver, Noordwals jeugd-vriend en literaire mentor Frits Roosdorp, noemde haar 'innemend,' maar ook een 'fel-vinnig, snijdend hatelijk, geraffineerd wellustig exemplaar.' 'Corry' Noordwal had volgens hem 'verliefde buien,' en ze kon heel uitgesproken zijn. Dat laatste blijkt zowel uit haar romans als uit bijdragen aan het vrouwentijdschrift *De Hollandsche Lelie*, waarin ze vooral uiting gaf aan haar betrokkenheid bij werkende vrouwen.

Noordwals eerste korte novelle, *Een Indische neef*, verscheen in 1896. Geestig en lichtvoetig beschrijft Noordwal hier de opschud-

ding die de komst van een jonge Indische weduwnaar met zijn kindertjes in het 'klein-kleine stadje Ramsdijk' aanvankelijk veroorzaakt bij de 'beste brave' maar bekrompen, in het verleden vastgeroeste grootouders van Mientje van Duren, een 23-jarige wees die zich tot de komst en bemoeienis van neef Dammers geremd voelt in haar persoonlijke ontwikkeling.

In het voorjaar van 1897 liet Noordwal een tweede novelle het licht zien, *Het dagmeisje van den majoor*. Dit verhaal speelt zich af in de deftige Haagse Archipelbuurt. Majoor Gijs van Vlonderen en diens adellijke echtgenote leven 'op stand' in de Madoerastraat, waar mevrouw een wekelijkse 'jour' oftewel ontvangdag houdt. Het stel beschikt over één dienstmeisje, de bijdehante Gerritje, die dan niet telkens van haar werk gehaald kan worden om naar de deur te lopen. Dus plaatst de majoor een advertentie in de *Haagsche Courant*, waarin gegadigden voor een 'schellemeisje' of 'dagmeisje' worden uitgenodigd zich 's avonds bij hem thuis te melden. Hij ontvangt de hele avond belangstellenden van allerlei pluimage, hetgeen de nodige kluchtige situaties en conversaties oplevert.

Het dagmeisje van den majoor is Noordwals eerste verhaal waarin vooral de draak wordt gestoken met 'Haagse bluf.' Dit zou ook een terugkerend thema worden in haar Haagse romans, waaronder *Ursule Hagen*, *Intra Nos*, *De winkeljuffrouw uit l'Oiseau d'Or*, *De nieuwe Mevrouw Garoliet*, *Mathilde Polenius* en *Greet Hemming*, en in haar Haagse blijspel *De referendaris-titulair*.

In 1906 publiceerde A.W. Bruna & Zoon, inmiddels Noordwals vaste uitgeverij, haar derde novelle, *Juffrouw Wijnstede's uitstapje*. Ook dit is een buitengewoon geestig verhaal, dat net als *Het dagmeisje* uitnodigt tot integrale voordracht, met verschillende 'stemmetjes.' De 65-jarige juffrouw Wijnstede woont in Vlissingen, een stad die ze al in geen twintig jaar heeft verlaten, want ze heeft het land aan reizen. Ze komt voor een dilemma te staan als ze door een nicht uit Breskens met klem wordt uitgenodigd om een dagje over te komen teneinde een verjaardag mee te kunnen vieren. Juffrouw Wijnstede bereidt zich nauwgezet voor op de oversteek van Vlissingen naar Breskens, maar haar bootreis wordt onverwacht een 'hels' avontuur.

In de Bruna-uitgave van *Juffrouw Wijnstede's uitstapje* werd ook

een kort verhaal opgenomen, 'Blond en bruin.' Hierin ontfermen een elfjarig meisje en haar moeder zich over een tienjarig Indisch jongetje wiens strenge vader, een majoor buiten dienst, zijn inlandse moeder niet mee had willen nemen naar Holland. Ook beschrijft hij hoe zijn vader zijn moeder had getrapt. Het meisje voelt aan dat hij bang is voor zijn vader, en vooral zijn moeder mist. Ze neemt hem mee naar huis, waar haar eigen moeder hem liefdevol verwelkomt.

Noordwals proza wordt gekenmerkt door een onder meer door Charles Dickens geïnspireerde combinatie van pathos en vaak ironische humor. Haar dialogen komen opmerkelijk modern over, en de triviale details van haar beschrijvingen van interieurs en simpele handelingen brengen het alledaagse laatnegentiende-eeuwse leven herkenbaar in beeld.

Na haar dood is het werk van deze eigengereide tijdgenote van bekende Haagse schrijvers als Louis Couperus en Marcellus Emants bijna volledig in de vergetelheid geraakt. Het is mijn hoop om haar werk door middel van enkele publicaties weer op de kaart te zetten. In 2023 publiceerde Uitgeverij Verloren te Hilversum mijn korte literaire geschiedenis van Noordwals oeuvre, onder de titel *Cornélie Noordwal. De vergeten romans van een Haagse schrijfster*. Bij Brave New Books verschijnt inmiddels ook mijn herspelde uitgave van Noordwals meest 'literaire' roman, *Intra Nos: Een familie-roman* uit 1902, een boek dat in veel opzichten doet denken aan *Eline Vere*. De auteur Cornélie Noordwal mag dan vergeten zijn, de thematiek van haar werk is van alle tijden, haar psychologisch inzicht is onmiskenbaar en haar humor is aanstekelijk. De lezer oordele zelf of het werk van deze schrijfster niet ten onrechte zo lang in de vergetelheid is geraakt.

De voor deze uitgave gebruikte bronnen zijn vermeld in de Verantwoording. Korte verklaringen van met • aangegeven woorden en frasen zijn opgenomen in de Noten achterin dit boek.

EEN INDISCHE NEEF

I

Mientjes ouders waren gestorven, en zij woonde sedert haar negende jaar in bij de heer en mejuffrouw Burchtmann, haar grootouders, en beste brave luitjes. In hun klein-kleine stadje leefden zij hun doodfatsoenlijke burgerleventjes, en hun bekrompen gedachtes draaiden, tot ergernis van Mientje, eeuwigdurend rond in hetzelfde nauwe cirkeltje. Grootvader en grootmoeder waren beiden krasse, blozende mensjes van in de zeventig. Mijnheer was houtkoper geweest en kon nu sedert een jaar of vijf rustig van zijn geld leven.

In de gewone loop van het menselijk bestaan groeit het kind op, en is op zekere leeftijd volwassen. De grootouders echter wilden maar niet geloven dat dit met Mientje ook was geschied, en hoewel ze voor hun ogen zagen dat Mientje lang en breed en wisten dat ze drieëntwintig jaar was, beschouwden ze haar steeds als het kleine Mientje, dat op haar negende jaar tot hen was gekomen, met twee dikke bruine vlechten, hangend tot over haar middel, bengelend tegen het zwart van haar rouwjurkje.

Als kind had Mientje met hoopvolle illusie vaak gezegd: 'Als ik groot ben doe ik dit of dat,' maar nu kostte het haar dikwijls zo oneindig veel moeite zich te herinneren dat ze al groot wás. Zij vóelde het niet. Daar de oudeluitjes de begeerten en verlangens der jeugd, die haakt naar afwisseling en genot, nu volstrekt niet meer kenden, al zulke zaken waren sedert jaren een kalme dood in hun binnenste gestorven, verbeeldden zij zich dat zij *altijd* zo geweest waren als nu; zo innig kalmpjes tevreden en gelukkig in de tredmolen van de dagelijkse sleur, en zij vonden het ongehoord en ondankbaar van Mientje dat het meisje iets anders begeerde en genoeg had van die ouderwetse huiskamer, met groene horretjes voor de ramen, uitzierende op die nauwe straat, waar iedereen precies wist wat iedereen deed en waar men de weinige voorbijgangers, schrijdend over de hobbelige grauwe keien en op de smalle, met randen van blauw steen omlijste stoepen wel kon tellen.

O, die huiskamer! Mientje kon haar wel uittekenen, en in de geest droeg zij de beeltenis met zich om van het stijve kaneelkleurige behangsel met grijswitte boeketten en lila slangetjes, en de stijve stoelen, ordelijk aangedrukt tegen de muren, waar iedere bezoeker ze na afloop van zijn visite weer trouw heenbracht, want anders was hij niet welgemanierd. De mahoniehouten ruggen waren erg glimmend geboend en stijf van lofwerk, en de zittingen waren van zwart gebloemd trijp en tamelijk hard.

De paardenharen canapé was zo glad, dat de oude heer alle mogelijke voorzorgsmaatregelen moest nemen om er niet af te rollen wanneer hij zijn dutje deed, maar wat zou dat? Hij zou zich wel geschaamd hebben een nieuwe te nemen. 'Je bent hier niet voor je plezier op de wereld, kind,' sprak hij tot Mientje. 'Ik heb die canapé nog van een neef van me die naar Indië is gegaan, en als die hem al gebruikte, kan ik 't ook.' Mientje dacht dat die neef zeker wel wist waarom hij zo royaal was geweest, doch ze zei niets.

De lompe, ronde tafel was overdekt met een wollen kleed, rood en zwart gebloemd, waarop een vierkant, wit gehaakt kleedje. Aan de muur zwart omlijste gravures, die, vergeeld door de tijd, zich door de vocht opbolden achter hun glazen, en zo iets eigens en onuitstaanbaars hadden, door hun heren in rokken, met •vadermoorders en stropdassen aan en hoeden op hoog als fabrieksschoorstenen, waaruit aan weerskanten een onverdraaglijke lok zich stijf omkrullend aanplakte tegen hun wang; welke heren zeer breeduit de arm reikten, met een allernaarste ouderwetse sierlijkheid, aan dames met reusachtige luifelhoeden die, wanneer de dames zich opzij vertoonden, in de behoefte van een profiel voorzagen. Deze dames droegen allerwijdst uitstaande japonnen en mantilles, halverwege de rug omgeslagen en zó los over de voorarm hangend dat het Mientje dikwijls benieuwde of niet onder de destijds in de courant vermelde 'gevonden voorwerpen' zich steeds talloze zwartzijden mantilles hadden bevonden.

'Ja kind!' zei grootmoeder soms, eerbiedig opkijkend naar de gravures, 'dat was in mijn jeugd, in die goeie oude tijd...!'

'In die goede oude tijd hadden ze het zeker nooit koud!' meende Mientje, die een onbegrensde verachting toonde voor die 'antiekjes'; 'wat een allerakeligst lage halzen, je rilt als je ernaar

kijkt.' 'O, dat was zo mooi, toen!' verklaarde de oude dame, 'de vrouwen waren toen gezonder over 't algemeen dan nu. Tenminste, je zag maar zelden een meisje zo bleek als jij, Mien.'

'Is 't waar?' vroeg Mientje knorrig.

'Ja, kind, je hoeft er niet boos om te zijn!' 't Ligt aan je gestel, je zalige moeder was ook zo!' Grootmoeder zuchtte.

De 'zalige moeder' was het enig kind geweest der oudeluitjes, en gestorven aan een aanval van bronchitis. Grootvader en grootmoeder waren overtuigd dat Mientjes lusteloos uiterlijk en pap-pige bleekheid te wijten waren aan het feit dat zij de kiem van een dodelijke kwaal met zich omdroeg; vreemd zouden zij opgekeken hebben, hadden zij een blik kunnen slaan in de ziel van het meisje, dat zo met zichzelf vocht om zich te schikken in haar dor, zeurig, saai, geestdodend bestaan, waarin de enige afwisseling was het deelnemen aan een naaikrans des maandagsavonds, waar een twaalfstal merendeels de dertig gepasseerde dames zich verdienstelijk maakte met kleren voor arme kinderen te naaien en het ganse stadje over de hekel te halen, welke bezigheden en amuse-menten werden beloond en opgeluisterd door de verschijning van twaalf kopjes piepzak, oftewel opgewarmde koffie met kaneel, om een uur of negen.

Mientje wist niet wat vervelender was, een naaikransavondje, of een avond bij grootmoeder en grootvader, die knikkebolden en snurkten in hun rechte stoelen terwijl Mientje zat te naaien aan grootvaders hemden of te breien aan grootmoeders kousen, en de enige afleiding daarin bestond dat grootmoeder, wakker geworden, geeuwend en slaperig zei: 'Ik geloof dat ik daar aan de deur hoor krabben. 't Zal poes zijn. Mien, doe eens open, ik begrijp niet dat Jans haar zolang in de keuken heeft gehouden. Is Fik hier?' Mientje was blij dat ze eens op kon staan.

Ja, Fik de hond sliep als een harig kluwen ineengerold tegen de grote tafelpoot, en Mientje vond dat dit het beste was wat hij, en trouwens iedereen, doen kon in dit saaie huishouden, dat zo goed als dood was onder het omringende levende. Het enige dat steeds levend was, scheen wel de pendule, die in blinde ijver hardnekkig voorttikte, als wilde zij het woord alleen hebben en dulde zij zelfs niet dat grootvader en grootmoeder haar nu en dan op hun zeur-